

Datum

2024-09-09

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2024-840

Yttrande

Till

Socialdepartementet

**Remiss Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan
nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
S2024/00726**

Sammanfattning

Malmö stad är sammanfattningsvis positiv till utredningens förslag och menar att flera av de föreslagna förändringarna kan bidra till att uppnå en effektivare och mer rättssäker tillämpning.

Malmö stad bedömer vidare att flera av de föreslagna förändringarna bidrar till att minska och begränsa tobaksbruk samt bruket av lustgas hos unga människor och stärka det främjande och förebyggande ANDTS-arbete (Alkohol, Narkotika, Doping, Tobak, Snus) avseende lustgas.

Vidare kan flera av förslagen ge bättre förutsättningar för en likvärdig bedömning och hantering av tillsyn och prövning inom alkohol- och tobaksområdet.

Malmö stad ser dock svårigheter med förslaget att kommunen ska bedriva tillsyn över serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart.

Yttrande

Malmö stads synpunkter utifrån kapitlen i remissen.

Kapitel 3 Lustgas

Allmänt

Malmö stad ser positivt på förslagen i kapitlet som helhet, särskilt de nya bestämmelserna om lustgas. Lustgasen ger idag upphov till missbruk även hos barn och unga eftersom den är lätt att få tag på. Det är därför positivt med en striktare reglering som syftar till att förhindra att lustgas används i berusningssyfte.

Malmö stad delar utredningens tankar om begränsad tillgång som ett inslag av kontextuell prevention, det vill säga att begränsa exponeringen för ohälsosamma och

riskfyllda beteenden och att underlätta möjligheten att göra hälsosammare val. Detta kan göras bland annat genom lagar och regleringar och genom ett aktivt arbete med att se till att de efterlevs. I förlängningen är förhoppningen att förändra normer och beteenden.

Att begränsa tillgängligheten för lustgas stämmer även väl överens med artikel 33 i Barnkonventionen om att staten ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen. En ny lag om lustgas är således ett sätt att skydda barn enligt artikel 33.

Malmö stad noterar dock att marknaden hela tiden kommer med nya berusningsprodukter efterhand som tillgängligheten för befintliga produkter stryps med lagar eller andra regleringar. Att införa en ny lag är ett omfattande arbete och Malmö stad vill väcka frågan om det är en ny lag mot lustgas som behövs eller om åldersgräns och anmälningsskyldighet från försäljningsstället är tillräckligt för att begränsa tillgängligheten för barn. Innan lagen har hunnit verkställas med allt vad det innebär i arbete från samhället kommer troligen en ny produkt att spridas.

Malmö stad bedömer vidare att det finns en risk att förbudet att sälja lustgas som berusningsmedel kan kringgås till exempel genom att lustgas bjuds bort på serveringsställen. För att uppnå lagens syfte bör lagförslaget utformas så att det också blir förbjudet att bjuda och ge bort lustgas.

Malmö stad befarar även att föreslagna åtgärder inte får en tillräcklig effekt när det gäller att förhindra och förebygga problematiken. Kraven gällande anmälningsskyldighet och egenkontroll vid försäljning av lustgas kommer troligtvis att ha en begränsad effekt på den marknad som berörs eftersom marknaden till största del kommer vara helt olaglig. Den föreslagna typen av krav är anpassade för branscher som till största del drivs av seriösa aktörer men där det finns inslag av fusk eller oegentligheter som behöver hanteras med tillsyn, liksom alkohol och tobaksområdet. Konsekvensen av att bryta mot bestämmelserna riskerar därför att bli otillräckliga eftersom åtalsanmälningar av denna typ riskerar att nedprioriteras av polisen, vilket Malmö stad har erfarenheter ifrån inom livsmedels- och miljöområdet.

Vidare anser Malmö stad att den föreslagna finansieringen till Folkhälsomyndigheten för att arbeta med frågan nationellt är otillräcklig. Det kommer krävas intensiva tillsynsåtgärder mot aktörer spridda över hela landet för att få effekt, annars riskerar lagförslaget att bli verkningslöst. Malmö stads uppfattning är att aktörer som verkar i denna bransch har en handelskedja och är organiserade på ett sätt som blir tidskrävande för ansvarig tillsynsmyndighet. För att det ska bli resultat krävs kontroll av handelskedjan både vid införsel och av återförsäljare. Malmö stad vill även

understryka att samverkan med kommunerna samt andra statliga myndigheter som Polisen och Skatteverket är en förutsättning för att lyckas.

Malmö stad anser även att Polisen bör få en tydligare roll inom tillsynen av den nya lagen på ett liknande sätt som redan finns gällande tobak och alkohol. Polisen är sannolikt den myndighet som i störst utsträckning vistas i de miljöer där berusning med lustgas sker. Eftersom lagförslaget kommer innebära att i princip all handel med lustgas blir olaglig skulle det vara enkelt för polisen att göra en bedömning att produkterna och försäljningen är olaglig. Detta hade kunnat leda till effektivare åtgärder med ett direktförverkande vilket även begränsar brottsvinsten. Informationen kan sedan skickas till Folkhälsomyndigheten som kan starta ett tillsynsärende med framåtriktade sanktioner mot de oseriösa aktörerna i branschen. Det är därför Malmö stads uppfattning att ett delat tillsynsansvar mellan Polisen och Folkhälsomyndigheten har potential att bli mer framgångsrikt.

Slutligen innebär användandet av lustgas stora kostnader för kommuner och fastighetsägare att hantera i form av en omfattande nedskräpning med tomma behållare. Malmö stad ser i detta sammanhang ett värde i att producentansvaret utreds så att kommunen och fastighetsägare inte ska behöva bära de kostnader som uppstår med det avfall som produceras med lustgasbehållare

Kapitel 4 Tobak

Allmänt

Malmö stad ställer sig positiv till utredningens förslag om att i stället för att begränsa förbudet till skolgården, knyta förbudet till den tid då undervisning pågår och/eller skolan har ansvar för eleverna, det vill säga under elevernas skoltid och till att införa ett förbud för elever att använda även andra tobaks- och nikotinprodukter än sådana som går att röka.

Utredningens förslag om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid kan stärka elevers möjlighet till att vistas i en hälsofrämjande skolmiljö fri från tobak och nikotin. Skolornas elevhälsa och övrig personal har en viktig roll i att tidigt upptäcka eventuellt bruk hos elev samt samarbeta med vårdnadshavare och andra instanser vid behov.

Det finns dock en risk för att man vid införandet av den nya lagen ökar kontraproduktiva insatser som till exempel informationskampanjer i tron att det finns snabba och enkla sätt att få skolelever att inte börja använda nikotinprodukter eller att sluta snusa. Att lägga för stort fokus på information om det negativa beteendet riskerar dock att normalisera snusandet och öka det så kallade majoritetsmissförståndet, vilket innebär att eleverna får uppfattningen att problemet är mer utspritt och normalt än vad det faktiskt är. Förebyggande arbete är mer komplext än så och för att nå resultat

behöver kommunerna arbeta med att förändra risk- och skyddsfaktorer i barnens livsmiljöer i kombination med lagförändringen. Verkningsfulla åtgärder för att utredningens förslag ska kunna efterlevas skulle behöva utredas vidare.

Malmö stad ställer sig positiv till att betänkandet lyfter barnens perspektiv i enlighet med barnkonventionen. Betänkandet redovisar resultatet av en enkät där 7 av 10 barn vill att snusning ska vara förbjudet under skoltid.

4.2 Minsta antal portioner i en förpackning med tobaksfria nikotinprodukter

Malmö stad stödjer förslaget om att minsta antal portioner per förpackning bör införas även för tobaksfria nikotinprodukter i syfte att göra produkten mindre attraktiv för ungdomar. Preventionsforskning visar att ungdomars substansanvändning ökar när de har större möjlighet att få tag på alkohol och kommersiell tobak. Förslaget att det finns ett minsta antal portioner per förpackning påverkar priset, som blir högre, och det är ett effektivt sätt att begränsa tillgängligheten.

Kapitel 5 Alkohol

5.1 Alkohollagen är en skyddslagstiftning

Malmö stad ställer sig positiv till skrivningen att det ska framgå av alkohollagen att lagens syfte är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar.

5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholserving

Malmö stad delar utredningens bedömning om att matkravet fortsatt behöver finnas för att minimera hög berusningsgrad på serveringsställen och utredningens bedömning om matutbudet. Nuvarande krav bygger på en föräldrad idé om vad som utgör en fullgod måltid och det finns skäl att ändra kraven.

Malmö stads erfarenhet är att det är vanligt att restauranger vill stänga köket redan klockan 21.00 då de efter denna tid inte får beställningar på fulla måltider. Det innebär en onödig kostnad eftersom de behöver ha en kock i tjänst som i praktiken inte har ett arbete att utföra. Kravet på ”enklare rätter” bör finnas kvar och det är positivt att tidpunkten för när krav på fullt matbud tidigareläggs.

5.2.2 Överblickbar yta och högst antal personer som får vistas i en lokal

Malmö stad menar att det befintliga regelverket är tillräckligt och ger kommunerna utrymme att kunna kräva åtgärder av tillståndshavare för att säkerställa överblickbarhet och kontroll. Detta innefattar exempelvis krav på rondering av personal, ordningsvakter eller liknande.

5.3 Serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart

Malmö stad har i sak inget att invända mot förslaget om krav på serveringstillstånd i internationell sjöfart men ser svårigheter med att genomföra en effektiv och tillfredsställande tillsyn på dessa fartyg. Flera kommuner har tidigare uppgett svårigheter med tillsyn på inrikes trafikservering till sjöss. Kommunen har inte några realistiska möjligheter att genomföra sådan tillsyn. Resor i internationell sjöfart sträcker sig ofta över flera dygn, vilket skulle skapa organisatoriska och praktiska problem för kommunerna.

5.4 Informationstexter om alkoholens skadeverkningar vid marknadsföring

Malmö stad vill föra fram att det inte finns någon tydlig evidens för att informationstexter (hälsovarningar) har någon förebyggande effekt. Vad man dock vet generellt inom preventionsvetenskapen, är att insatser med syfte att skrämja/avskräcka inte är effektiva. De kan till och med vara kontraproduktiva. Det är viktigt att ha i åtanke när förslaget är att endast ha kvar de mest avskräckande alternativen. Avskräckande bilder kan till exempel skapa oro hos barn till vuxna som konsumerar alkohol. Överdrivet negativa texter eller bilder riskerar att inte upplevas som trovärdiga då de inte stämmer överens med den enskilda personens verklighet. Malmö stad föreslår därför att de allmänt hållna varningstexterna nr. 1, 8 och 11 behålls.

Kapital 6 En effektivare tillsyn över alkohol, tobak och nikotinprodukter

6.4 Den kommunala tillståndsprövningen

Malmö stad vill understryka vikten av att formulären för ansökan om serveringstillstånd samt försäljningstillstånd för tobak utformas så att de kan implementeras i de olika system som kommunerna redan använder för handläggning.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Pamela Lindqvist

Helena Nanne (M) reserverar sig mot beslutet och avser lämna in en skriftlig reservation, bilaga 1.